

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vanja Gruden

Analiza in primerjava parlamentov
primer ZDA, Velike Britanije, Nemčije, Švice in Slovenije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vanja Gruden

Mentor: prof. dr. Bogomir Ferfila

Analiza in primerjava parlamentov
primer Zda, Velike Britanije, Nemčije, Švice in Slovenije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

"Nič ni preveliko,
nič ni preveč čudovito,
nič ni nemogoče."

Eileen Caddy

(Misli verzi.com)

Zahvaljujem se mentorju, dr. Bogomilu Ferfili, za vso pomoč, nasvete in dobro voljo.

Hvala mojima staršema, ki sta mi vedno stala ob strani skozi vsa leta mojega izobraževalnega procesa.

*Posebna zahvala gre mojemu fantu Tomažu Kosu, za vso podporo, pomoč in vzpodbudo.
Hvala tudi vsem prijateljem!*

Analiza in primerjava parlamentov primer ZDA, Velike Britanije, Nemčije Švice in Slovenije

Sama ideja parlamentanega predstavništva je vsekakor odraz nekakšnega prepričanja, da bi morali državljani, ne glede na politično opredelitev, status, vero, raso,... imeti pravico vplivati na vsakodnevne odločevalske procese. Na svetu ni bilo zasledenega enega samega primera parlamenta, ki bi bil po primerjavah popolnoma identičen drugemu parlamentu. Vedno ostajajo minorna odstopanja, pa tudi same specifične držav (državna ureditev, tradicija, kultura, geografske in ostale raznolikosti držav) ne dopuščajo izvajanja in organiziranja, tudi z obzirom na to, da so bile mogoče prenešene dobre prakse iz drugih držav, ki so tam odlično delovale. Namen tega diplomskega dela ni prikaz razlik med parlamenti pač pa prikaz sodobnega parlamenta kot odraz demokratičnega predstavniškega telesa v sodobni družbi, ki ima skupaj z ostalimi parlamenti, skupne lastnosti ne glede na raznolikosti med državnimi. Skratka poskus skozi analizo in primerjavo izbranih držav Združenih držav Amerike, Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske, Zvezne Republike Nemčije, Konfederacije Švice in Republike Slovenije predstaviti, da ne glede na raznolikost državnega sistema, se še vedno najdejo temeljne lastnosti parlamentov, pa tudi podobnosti med njimi, saj so konec koncev parlamenti izhajali iz istega predhodnika.

Ključne besede: primerjava parlamentov, sestava in pristojnosti parlamentov, predstavništvo.

Analysis and Comparison of the Parliaments the case of United States, Great Britain, German, Switzerland and Slovenia

The sole idea of parliamentary representation by all means reflects some kind of a belief that the citizens should have, regardless of their political affiliation, status, religion, race, etc., the right to influence everyday decision making processes. There has not yet been any single parliament in the world which would be, based on the comparison, completely identical to another parliament. Minor deviations are always present, and the countries' specifics (country's organisation, tradition, culture, geography and other heterogeneities of the countries) do not permit the implementation and the organisation, even with respect to the fact that the good practices that were prospering within these countries were exported. The aim of this diploma thesis is not to present the differences between different parliaments, but to present a modern parliament as a reflection of the democratic representative body in the modern society, which shares the same characteristics with the other parliaments regardless the differences existing between the countries. In sum, our attempt is to demonstrate by means of analysis and comparison of the selected countries, i.e. the United States, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the Federal Republic of Germany, the Swiss Confederation and the Republic of Slovenia, that regardless of the diversity of the national system there can still be found basic characteristics of the parliaments as well as the similarities between them, because finally the parliaments have originated from the same predecessor.

Keywords: comparison of the parliaments, parliament's composition and its competence, representatio.

KAZALO

1	UVOD	7
2	METODOLOŠKI OKVIR	9
2.1	CILJI DIPLOMSKEGA DELA	9
2.2	HIPOTEZI	9
2.3	METODE IN TEHNIKE.....	9
3	PREDSTAVITEV IZBRANIH PARLAMENTOV	10
3.1	PARLAMENT ZDA	10
3.1.1	<i>SENAT</i>	10
3.1.2	<i>PREDSTAVNIŠKI DOM</i>	11
3.1.3	<i>PRISTOJNOSTI KONGRESA</i>	11
3.2	PARLAMENT VELIKE BRITANIJE.....	12
3.2.1	<i>ZGORNJI DOM</i>	13
3.2.2	<i>SPODNJI DOM</i>	13
3.2.3	<i>PRISTOJNOSTI PARLAMENTA VELIKE BRITANIJE</i>	15
3.1	PARLAMENT NEMČIJE	16
3.1.1	<i>ZVEZNI SVET</i>	16
3.1.2	<i>DRŽAVNI ZBOR</i>	17
3.1.3	<i>PRISTOJNOSTI PARLAMENTA ZR NEMČIJE</i>	18
3.1	PARLAMENT ŠVICE.....	19
3.1.1	<i>ZBOR KANTONOV</i>	19
3.1.2	<i>DRŽAVNI ZBOR</i>	19
3.1.3	<i>PRISTOJNOSTI ZVEZNE SKUPŠČINE ŠVICE</i>	20
3.2	PARLAMENT SLOVENIJE	21
3.2.1	<i>DRŽAVNI SVET</i>	21
3.2.2	<i>DRŽAVNI ZBOR</i>	22
3.2.3	<i>PRISTOJNOSTI PARLAMENTA REPUBLIKE SLOVENIJE</i>	24
4	ANALIZA IN PRIMERJAVA PARLAMENTOV	26

5	ZAKLJUČEK	31
6	LITERATURA	32

KAZALO TABEL

<i>Tabela: 4.1 Primerjava temeljnih funkcij parlamentov</i>	<i>26</i>
<i>Tabela 4.2: Primerjava sestave in funkcij spodnjih domov izbranih parlamentov.....</i>	<i>27</i>
<i>Tabela 4.3: Primerjava sestave in funkcij zgornjih domov izbranih parlamentov</i>	<i>27</i>

1 UVOD

Parlamenti posameznih držav se razlikujejo po obsegu, obliki, času trajanja, pooblastilih, funkcijah, avtonomiji, postopkih in tradiciji. Razlikujejo se tudi po imenu statusu. Poznamo vse od imena državni parlament, skupščine, zakonodajalci, ipd. Prav tako imajo v posameznih državah različna imena za svoje domove: državni svet in državni zbor v Sloveniji, nemški bundestag, britanski dom ljudstva, ameriški senat ... Vsem je pa skupno to da so kot politična telesa dobro prepoznavni. (Ferfila 2008, 325)

V letu 1997 je imela medparlamentarna unija, ki predstavlja svetovno parlamentarno organizacijo 180 državnih parlamentov. Njihova zasedanja pa so trajala od 10 do 225 dni na letni ravni. Prav tako se razlikujejo po številu članov vse od 13 v tuvalujskem parlamentu pa do 2978 v kitajski nacionalnem ljudskem kongresu. (Ferfila 2008, 325)

Parlament je predstavniško telo. Je tisti državni organ, ki v celoti predstavlja ljudstvo in sprejema temeljne odločitve v družbi. Zgodovinsko gledano prvih zametki predstavniških teles segajo že v Antično Grčijo. Ti so se tekom stoletij razvijali in pripeljali do izoblikovanja zibeljke sodobnega parlamenta parlamenta, ki jo lahko postavimo v Anglijo (17. in 18. stoletje). Ta izraz so uporabljali že za srednjeveško stanovsko skupščino, kasneje pa tudi za dvodomno telo, iz katerega je nastal sedanji dvodomni britanski parlament, ki ga sestavljata spodnji (House of Commons) in zgornji dom (House of Lords). Veliko je k razvoju prispevala Francoska revolucija (1789), kjer se je buržoazija neposredno preobrazila stanovsko v narodno skupščino. (Grad in Kaučič 2003, 181)

V sodobnih državah, kjer se oblast deli ali po načelu delitve oblasti na tri veje oblasti: zakonodajno, izvršilno in sodno v predsedniških in parlamentarnih sistemih organizacije oblasti ali pa po načelu enotnosti oblasti, ki velja v skupščinskih oziroma v konventskih sistemih ima parlament načeloma predstavniško funkcijo praviloma pa tudi zakonodajno funkcijo, izjemoma pa v določenih državah lahko izvajajo del pravosodne. Nadzoruje ostali veji oblasti. Pri večini držav ima možnost parlamentarne preiskave ter obtožbe ali impeachmenta. Poznamo pa tudi sisteme kjer prevladuje načelo enotnosti, tam gre (Grad in Kaučič 2003, 181)

Funkcije sodobnih parlamentov so raznolike, nekatere so neposredno opazne, druge pravzaprav predvsem predpostavljamo in jih je težko empirično dokazovati ali meriti.

Razvitost parlamentarnih funkcij je izredno pomembna za celoten politični sistem in s tem zagotavljanje demokracije. Med funkcije sodobnih parlamentov spadajo (Zajc 2009):

- ustvarjanje legitimnosti (latentne in manifestne);
- predstavljanje družbenih interesov;
- racionalizacija in razreševanje interesnih konfliktov;
- zakonodajna funkcija;
- funkcija sprejemanja in nadzora državnega proračuna;
- postavljanje vlade in nadzor nad vlado in njeno politično in upravno dejavnostjo;
- rekrutacija in socializacija poslancev;
- informacijska, vzgojna in mobilizacijska funkcija ...

Poznamo več vrst parlamentov, več njihovih delitev. Ena izmed njih je dvodomnost ali enodomnost. Dvodomne parlamente delimi nadalje glede na težo pristojnosti, ki izraža moč posameznega doma. Govorimo lahko o (skoraj) popolni dvodomnosti, kadar so pristojnosti obeh domov enakovredne. O nepopolni dvodomnosti pa govorimo takrat, kadar je moč posameznega doma večja od drugega. Tudi sestava parlamenta se glede na posamezno državo in njen politični sistem razlikuje. (Grad in Kaučič 2003, 183–185)

V mojem diplomskem delu se bom analize in raziskovanja primerjave parlamentov na primeru ZDA, Velike Britanije, Slovenije, Nemčije in Švice lotila glede na postavljeno strukturo diplomskega dela. V uvodu, kjer sem na kratko predstavila parlament, bo sledil metodološki del. Tukaj bodo predstavljeni cilji, hipoteze, metode in tehnike raziskovanja. Sledila bodo teoretična izhodišča, pravzaprav primerjava parlamentov izbranih držav, v katerih bom predstavila parlamente posameznih držav, nato pa še analiza in primerjava. Zaključila bom s sklepi, ki potrjujejo ali zavračajo moji hipotezi.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 CILJI DIPLOMSKEGA DELA

Kot sem v uvodu izpostavila imajo sodobni parlamenti vrsto raznolikih funkcij, med seboj pa se razlikujejo tudi glede na druge značilnosti. V temu diplomskem delu so moji cilji ugotoviti ali pokrivajo vsi parlamenti vsaj tiste osnovne funkcije kot so predstavniška funkcija, zakonodajna funkcija, finančna funkcija in funkcija nadzora izvršilnega dela oblasti. In ali obstajajo tudi kakšne druge skupne značilnosti ne glede na raznolikost državnih ureditev v posameznih parlamentih.

2.2 HIPOTEZI

H1: Parlamenti imajo vsaj predstavniško, zakonodajno, nadzorno in finančno funkcijo.

H2: Parlamenti imajo ne glede na državno ureditev posameznih držav, skupne značilnosti v njihovi sestavi in funkcijah.

Glede na primerjavo parlamentov, ki bodo obravnavani v tretjem poglavju, bom v četrtem poglavju povzela zaključke in hipotezi potrdila ali zavrnila na podlagi pridobljenih rezultatov.

2.3 METODE IN TEHNIKE

Glede na podatki, ki jih želim zbrati, sem se odločila, da bi bilo pri tem smiselno uporabiti sledeče metode in tehnike (Fink Hafner 2007):

Analiza in interpretacija primarnih virov

Sestava in funkcije sodobnih parlamentov so zavedene v zakonododajo posameznih držav zato je vsekakor nujna analiza zakonov in drugih pravnih aktov, ki jim določajo prisojnosti.

Analiza in interpretacija sekundarnih virov

Prav tako bom uporabila analizo in interpretacijo sekundarnih virov, pri opredelitvah določenih definicij, pojmov, primerjavi pa tudi relaciji med njimi. Tukaj gre za analizo in interpretacijo knjig, člankov, raziskovalnih poročil, poročil in drugih dokumentov, ter gradiv z interneta, ki so povezana s tematiko diplomskega dela.

Uporabila bom tudi **komparativno metodo**, z primerjavo sestave in pristojnosti parlamentov posameznih držav pri iskanju podobnosti med parlamenti.

3 PREDSTAVITEV IZBRANIH PARLAMENTOV

3.1 PARLAMENT ZDA

Parlament v ZDA imenujemo kongres. Kongres je dvodomen. Sestavljata ga Senat in Predstavniški dom (House of Representatives). Domova sta si enakopravna, kar pomeni, da je to sistem popolne dvodomnosti. Parlament je v ZDA zakonodajni organ, ki sprejema zakone, omejen je le s strani ustave, ki nekatere pravice pri sprejemanju zakonov pridružuje federaciji. (Grad in drugi 2004, 142, 143)

3.1.1 SENAT

Člani Senata se imenujejo senatorji. Senat, s 100 senatorji, predstavlja države članice federacije. Vsaka država članica izvoli 2 senatorja, pri čemer gre za uporabo paritetnega načela, ki izraža enakopravnost vseh držav članic. Mandatna doba senatorjev je 6 let pri čemer se vsaki 2 leti obnavlja 1/3 senatorjev. To omogoča celotnost delovanja tako Senata kot tudi Predstavniškega doma. Volitve potekajo istočasno z volitvami kongresnikov v Predstavniški dom. Za senatorja pa se lahko izvoli oseba, ki je dopolnila v času volitev najmanj 30 let in ki živi na področju države članice, ki ga je izvolila in postavila za senatorja, najmanj 9 let. (Grad 2004)

Senat vodi podpredsednik ZDA. Izvoljen je hkrati s predsednikom ZDA, nosi naziv predsednik Senata, kljub temu da ni član. Nima pravice do glasovanja, razen v primeru, ko so glasovi enakomerno razporejeni, lahko glasuje in s tem je njegov glas odloči. Je redko prisoten na sejah, zato Senat izvoli začasnega predsednika. Praksa je da je začasni predsednik (President of tempore) izvoljen iz večinske stranke ter hkrati izmed članov z najdaljšim stažem v Senatu. (Grad in drugi 2004, 144)

Politične stranke so v Senatu organizirane znotraj poslanskih skupin. Vsaka stranka izvoli vodjo poslanske skupine, ki usmerja delo stranke. Posledično ima vodja večinske stranke

velik vpliv na delovanje Senata. V Senatu delujejo še stalni, posebni in občasni odbori. (Grad in drugi 2004, 144)

3.1.2 PREDSTAVNIŠKI DOM

Člani Predstavniškega doma se imenujejo predstavniki ali kongresniki. Predstavniški dom obsega 435 članov. Izvoljeni so neposredno, na podlagi splošne volilne pravice, za dobo dveh let. Pasivno volilno pravico ima vsaka oseba, ki je dopolnila najmanj 25 let in je najmanj 7 let državljan ZDA, poleg tega pa mora biti ta oseba prebivalec države, v kateri se voli predstavnika. Tako člani Senata kot člani Predstavniškega doma imajo poklicno imuniteto. (Grad in drugi 2004, 144, 145)

3.1.3 PRISTOJNOSTI KONGRESA

Kongres ima tri odločilne funkcije. Zakonodajno (glej zakonodajni postopek ZDA), volilno in preiskovalno. Sprejema tudi državni proračun ter odloča o razglasitvi izrednega stanja. Izvaja tudi funkcijo pravosodnega organa, kadar gre za sojenje visokim državnim funkcionarjem in v primeru impeachmenta (obtožbe). Takrat pridobi vlogo tožnika Predstavniški dom, vlogo sodnika pa Senat. (Grad 2004)

V primeru preiskovalne funkcije so odbori bodisi stalni bodisi občasni in zbirajo informacije o potrebah po sprejetju nekega zakona, ugotavljajo učinkovitost sprejetega zakona ter če ostale veje oblasti oz. funkcionarji delujejo skladno s pristojnostmi. (Grad 2004)

Kongres ima pravico vložiti obtožbo zoper predsednika in podpredsednika ZDA in proti ostalih funkcionarjev na visokih položajih, če huje kršijo zakon ali ustavo ZDA. Velik vpliv ima tudi pri nadzoru izvršilne veje oblasti. (Grad 2004)

Izvajanje vseh funkcij Senata in Predstavniškega doma določa zakonodaja obema domovoma enakopravnost, vendar ima Senat vseeno nekoliko več pristojnosti, poleg tega pa mu daje večjo veljavo oz. pomembnost že to, da je na oblasti bistveno dlje kot Predstavniški dom. (Grad 2004)

3.1.3.1 ZAKONODAJNI POSTOPEK

Zakonsko iniciativo ima vsak član Senata in Predstavniškega doma. Zakona ne more predlagati predsednik ZDA zaradi načela delitve oblasti. Formalno lahko to naredi s posebno poslanico, ne more pa ga predložiti v Kongres kot zakonski predlog. (Grad 2004)

Zakon se predloži za to pristojnemu odboru znotraj doma, preden se ga obravnava v tem domu. Odbori so pomemben člen postopka, saj tak zakonski predlog, ki se z njim odbor ne strinja, se praviloma tudi ne sprejme s strani domov. (Grad 2004)

V domovih gre zakonski predlog čez več faz. Ko odbor Predstavniškega doma v dveh fazah sprejme zakonski predlog, se o njem glasuje na plenarni seji Predstavniškega doma. Zakon se sprejme ali zavrne. Nato gre sprejeti zakon v obravnavo v drugi dom in če se ta z njim nepogojno strinja je zakon sprejet. V nasprotnem primeru pa sledi usklajevanje, seveda takrat, ko mu Senat doda še lastne amandmaje. Za usklajevanje je sestavljen posebni odbor, katerega sestavlja enako število članov Senata in članov Predstavniškega odbora, sestavlja. V primeru nesprejetja se postopek konča. Zadnja faza zakonodajnega postopka je faza podpisa predsednika. Le-ta ima možnost suspenzivnega veta, ki je lahko preglasovan z 2/3 večino v obeh domovih. Suspenzivni veto lahko vloži v roku 10 dni ali pa v tem roku zakon podpiše. Zakon po podpisu predsednika začne veljati takoj naslednji dan, če ni z zakonom določeno drugače. (Grad 2004)

3.2 PARLAMENT VELIKE BRITANIJE

Najvišja oblast v Združenem kraljestvu Velike Britanije in Severne irske (v nadaljevanju Velike Britanije) pripada parlamentu Velike Britanije, ki je razdeljen na spodnji dom (House of Commons) in zgornji dom (House of Lords). Gre za sistem nepopolne dvodomnosti. Pod pojem parlamenta se ne razumeta zgolj oba domova, ki ga sestavljata pač pa tudi monarh (The Queen in Parliament), kar izhaja zgodovinske vloge monarha do parlamenta. Ta se danes ohranja na simbolični ravni. (Grad in drugi 2004, 35–45)

3.2.1 ZGORNJI DOM

Zgornji dom, dom lordov ali tudi Lordska zbornica je sestavljena z več kot 500 dosmrtnih članov ali imenovanih lordov (life peers), le-te dosmrtno imenuje kraljica na priporočilo ministrskega predsednika. Člani doma lordov so poleg imenovanih lordov tudi duhovni lordi (Lords Spiritual) to je 26 višjih škofov anglikanske cerkve in 12 najvišjih sodnikov (Lords of Appeal in Ordinary) ter dedni lordi 92 dednih članov (Hereditary peers), ki so ta naziv nasledili. Zgornji dom je dejansko neposredni naslednik prvih povetovalnih skupščin, ki so jih sklicevali anglosaški kralji v sestavi najvišjih cerkvenih in posvetnih fevdalcev. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Člani Zgornjega doma niso voljeni, saj jim ta funkcija pripada glede na naziv, ki so si ga glede na dosežke pridobili sami ali pa so naziv podedovali. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Predsednik zgornjega doma je Lord kancler, ki je lahko član Zgornjega doma, v primeru da ni član, mu ta položaj v času opravljanja funkcije pripada. V primerjavi s predsednikom Spodnjega doma so njegove pristojnosti bistveno manjše in manj pomembne. (Grad in drugi 2004, 35–45)

3.2.2 SPODNJI DOM

Spodnji dom je sestavljen iz neposredno voljenih predstavnikov in ima trenutno 659 poslancev (529 predstavnikov angleških volilnih enot in 40 predstavnikov Walesa), število poslancev se skozi leta povečuje. Volitve potekajo v enomandatnih volilnih enotah na podlagi sistema relativne večine. Volilne enote določa Spodnji dom skupaj s posebno stalno komisijo, ki stalno nadzoruje demografske spremembe znotraj volilnih enot. Za poslanca je lahko izvoljen vsak državljan Združenega kraljestva. Izjema so osebe, ki nimajo aktivne volilne pravice, duhovniki angleške, škotske, irske ter rimokatoliške cerkve, člani Doma lordov, osebe, ki so bankrotirale ali pa so na prestajanju zaporne kazni več kot eno leto, osebe, ki so vpletene v koruptivnost pri postopkih parlamentarnih volitev ter vse ostale osebe, katerih položaj ali funkcija ni združljiva s funkcijo člana Spodnjega doma (npr. sodniki, državni uradniki, vojaške osebe, policijski uradniki in člani javnih korporacij). Člani Zgornjega doma, ki ne morejo kandidirati za poslansko funkcijo, se zato se čedalje pogosteje odločajo, da seodpovejo svojemu naslovu. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Spodnji dom nima časovno determiniranega mandata. V okviru zakonodaje je postavljena časovno največje možno obdobje trajanja enega mandata, kar znaša 5 let. Tako da so volilni postopek lahko izvede kadarkoli znotraj omenjenega obdobja. V praksi se volitve speljejo ponavadi po štirih letih. O prenehanju mandata oziroma postopku nastopa novih volitev odloča formalno na predlog Prvega ministra monarh, kar da takratni trenutni vladajoči politični poziciji prednost. V izrednih razmerah se lahko mandat podaljša. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Posebna značilnost Spodnjega doma je, da poslanec s svoje funkcije ne more odstopiti, kar izhaja iz časa angleške tradicije, ko je bilo monarhu v interesu, da člani parlamenta izglasujejo davke, če bi odstopili pred tem, bi se temu lahko izognili. Danes gre tukaj zgolj za formalnost, ki se jo lahko vsak član na formalni način izogne, saj lahko v času svojega mandata nastopi na funkcijo, ki ni združljiva z opravljanjem funkcije poslanca. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Člani Spodnjega doma imajo reprezentativem mandat, kar pomeni da ne odgovarjajo neposredno volilcem volilne enote prav tako pa jih volilci ne morejo odpoklicati. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Člani spodnjega doma uživajo tudi posebne privilegije, ki so se razvili skozi zgodovino. Prebere jih Speaker na začetku vsakega zasedanja doma ter potrdi Lord kancler v imenu kraljice. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Varstvo pred aretacijo, svoboda govora in razpravljanja, pravica pristopiti k kraljici, pravica do samostojnega urejanja postopkov v domu, pravica do samostojnega določanja sestave doma, pravica do najbolj ugodne razlage posvetovanj v domu ter končno pristojnost kaznovanja kršitev teh parlamentarnih privilegijev ali njihovega neupoštevanja. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Prav tako imajo člani Spodnjega doma nepoklicno in poklicno poslansko imuniteto, ki je postala vzor tudi za druge sodobne ureditve. Tukaj je potrebno opozoriti, da je nepoklicna poslanska imuniteta skozi čas izgubila na veljavi, vsebini, saj je v praksi dejansko ni več, kar pomeni, da član Spodnjega doma glede kazenskega pregona v povsem enakem položaju kot drugi državljani. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Spodnji dom zaseda enkrat letno. To je obdobje, ki traja od konca oktobra do konca julija z krajšimi prekinitvami. Zasedanje odpre kraljica z govorom, ki hkrati predstavlja tudi program zakonodajne veje oblasti. Prisotni so poslanci obeh domov. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Osrednjo vlogo v Spodnjem domu ima Speaker, ki je predsednik Spodnjega doma. Izmed sebe ga izvolijo člani Spodnjega doma. Praksa je da se o temu posvetujeta Prvi mister in vodja opozicije, ter predlagata kandidata, ki je najbolj sprejemljiv za vse stranke. Mandat ni vezan na dobo Spodnjega doma. V praksi opravlja funkcijo Speakerja tudi naslednje mandatno obdobje, če je ponovno izvoljen kot član Spodnjega doma, ne glede na zamenjavo pozicije in opozicije strank. Njegova funkcija je da je popoln gospodar parlamentarne procedure ter hrati avtoritarno tolmači pravila parlamenta. Delovati mora nestransko. Nespoštovanje njegovega vladanja pa lahko člana privede tudi do tega da je za določen čas izločen iz parlamenta. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Delovanje parlamenta je urejeno s posebnimi zakoni (pravili doma) ter s parlamentarnimi precedensi. (Grad in drugi 2004, 35–45)

3.2.3 PRISTOJNOSTI PARLAMENTA VELIKE BRITANIJE

Temeljne funkcije britanskega parlamenta so zakonodajna funkcija, sprejemanje proračuna in najpomembnejša funkcija, ki si jo je skozi zgodovino izboril parlament, funkcija nadzora dela vlade. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Zakonodajno oblast izvaja Spodnji dom, saj ima Dom lordov zgolj omejene pristojnosti. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Ena izmed najpomembnejših funkcij Doma lordov je da, sodeluje pri sprejemanju zakonodaje, vendar zgolj z možnostjo odločilnega veta. Ima tudi zakonodajno iniciativo, ki je ponovno popolnoma omejena s tem, da lahko vlagajo zgolj predloge zakonov, ki se nanašajo na pravosodje ter splošno pravno problematiko, zakone, ki nimajo politično konfliktnega ali finančnega značaja ter manj pomembne zakone. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Ima nadzor nad delom vlade. Posredno obravnavanje zakonov, ki jih sprejme Spodnji dom, ima tudi določen čas za zastavljanje poslanskih vprašanj prav tako pa lahko Lordska zbornica

uvede parlamentarno preiskavo, ki lahko posredno zadeva dejavnost vlade. (Grad in drugi 2004, 35–45)

Lordska zbornica je hkrati tudi najvišje pritožbeno sodišče za civilne in kazenske zadeve za vse Združeno kraljestvo (izjema je Škotska glede kazenskih zadev). To pristojnost izvajajo plačani sodni lordi, ki imajo to funkcijo do smrti. (Grad in drugi 2004, 35–45)

3.1 PARLAMENT NEMČIJE

V Nemčiji nepopolni dvodomni parlament Zvezne Republike (v nadaljevanju ZR) Nemčije sestavljata Zvezni svet kot zgornji dom parlamenta in Državni zbor ZR Nemčije kot spodnji dom parlamenta. (Grad in drugi 2004, 151–155)

3.1.1 ZVEZNI SVET

Zvezni svet (der Bundesrat) je nepopolni drugi dom parlamenta ZR Nemčije, hkrati je pa samostojen organ, preko katerega deželne vlade sodelujejo pri oblikovanju zvezne zakonodaje in uprave ter in odločajo o zadevah Evropske unije. (Grad 2004)

Sestavlja ga 68 članov, ki so predstavniki zveznih vlad vseh 16 zveznih dežel. Za sestavo zveznega sveta veljata načeli paritetne in čiste proporcionalne zastopanosti dežel. Iz tega sledi, da ima vsaka dežela najmanj tri člane v zveznem svetu, štiri člane imajo dežele z nad dva milijona prebivalcev, pet članov dežele z nad šest milijoni prebivalcev in največ sedem članov dežele z nad sedem milijonov prebivalcev. Na posamezne seje lahko deželna vlada pošlje toliko članov kot ima glasov, ti delujejo in glasujejo enotno, glede na to iz katere dežele prihajajo. (Grad in drugi 2004, 151–155)

Predsednik zveznega sveta je izvoljen za mandatno obdobje enega leta, po vnaprej določenem vrstnem redu predsednikov deželnih vlad. Njegova primerna funkcija je sklicevat zvezni svet ter voditi njegove seje. Svet sklicuje po lastni presoji, sklicati ga pa mora na zahtevo najmanj dveh dežel ali na zahtevo zvezne vlade. (Grad in drugi 2004, 151–155)

Zvezni svet pa lahko oblikuje, za zadeve Evropske unije, Evropski dom. Evropski dom ima pristojnost sprejemanja sklepov, ki imajo veljavo sprejetja sklepov v zveznem svetu, vendar je ta pristojnost omejena zgolj na zadeve Evropske unije. (Grad in drugi 2004, 151–155)

Zvezna vlada oz. njeni člani morajo prisostvovati na obravnavi v zveznem svetu in njegovih odborih, če tako zahteva zvezni svet, v primeru če tega ne zahteva, imajo člani zgolj pravico biti na teh obravnavah. Zvezni svet pa mora zvezna vlada tekoče obveščati o svojem delovanju. (Grad 2005)

3.1.2 DRŽAVNI ZBOR

Državni zbor ZR Nemčije (der Bundestag) trenutno sestavlja 620 poslancev. Vsak poslanec ima mandatno dobo 4 leta in opravlja svobodni poslanski mandat, kar pomeni, da ni vezan na program in ne navodila nikogar. Poslanci izmed sebe izvolijo predsednika, ki sklicuje in vodi seje ter njegovega namestnika na začetku mandatne dobe. (Deutscher Bundestag 1999)

Poslanci so izvoljeni neposredno na podlagi enake in splošne volilne pravice. Volivci imajo aktivno in pasivno volilno pravico. Obe pridobijo državljani ZR Nemčije, ko dopolnijo 18 let. Zvezna ustava ne ureja volilnega sistema pač pa ureditev prepušča to zakonodajalcu. ZR Nemčija ima kombinirani sistem, kar pomeni, da uveljavlja prednosti tako proporcionalnega kot večinskega volilnega sistema. Ker izraz kombinirani ni ravno primeren se večkrat uporablja izraz personalizirani proporcionalni volilni sistem. Po tem sistemu se voli 1/2 poslancev po večinskem sistemu v volilnih okrožjih in 1/2 na podlagi deželnih strankarskih list po proporcionalnem sistemu. Volivec ima zato dva glasova. Prvi glas odda za svojega poslanca v svojem okrožju in drugega za deželno strankarsko listo. Za izvedbo volitev se država razdeli na toliko okrožij, da se dobi polovica neposredno izvoljenih poslancev (sedaj 299 okrožij). Volilni prag za v parlament pa je 5 %. Poznajo pa tudi presežne mandate (več Grad, 2004). (Grad in drugi 2004, 150–153)

Delovanje državnega zbora ZR Nemčije ureja avtonomno sprejet poslovnik, ki ga poslanci sprejmejo na začetku mandata, vendar je v praksi, da se potrdi prejšnji. Prav tako avtonomno oblikujejo odbore, ki so potrebni za delovanje samega parlamenta, razen tistih, ki jih morajo v začetku mandata ustanoviti na podlagi ustave ZR Nemčije (odbor za zadeve EU, odbora za zunanje zadeve in odbora za obrambo ter odbora za peticije). Poleg tega pa mora obvezno izvoliti pooblaščenca za oborožene sile, ki skrbi za varstvo temeljnih pravic in pomožni organ

za nazor delovanja parlamenta, kar prav tako določa ustava. Poslanci uživajo poklicno in nepoklicno imuniteto prav tako kot v Sloveniji. (Grad in drugi 2004, 150–153)

Seje državnega zbora so javne, razen če se javnost izključi z 2/3 večino, na predlog zvezne vlade ali 1/10 poslancev. Odločitve so sprejete po večinskem sistemu, razen če ustava določa drugače. (Grad 2005)

Prav tako kot v Sloveniji velja načelo diskontinuitete med delovanjem starega in novega parlamenta, kar pomeni da vsi nedokončani postopki prejšnjega državnega zbora propadejo, obveljajo zgolj dokončani postopki. Prav tako se izvolijo novi funkcionarji in odbori za delovanje. (Grad 2005)

3.1.3 PRISTOJNOSTI PARLAMENTA ZR NEMČIJE

Pristojnosti državnega zbora ZR Nemčije so opredeljene v ustavi in avtonomno sprejetem poslovniku. Ima tri temeljne funkcije zakonodajno, nadzorno in volilno. Na podlagi zakonodajne ali pravodajalne funkcije sprejema državni zbor zakone, sprejema zvezni proračun in spremembe ustave,...Prav tako pa ureja delovanje državnih organov in skupno življenje v skupnosti. Sedmi del ustave ZR Nemčije pa odreja da se zakonodajna funkcija razdeljena med zvezo in deželami. Volilna funkcija omogoča, da državni zbor izvoli zveznega kanclerja, pol sodnikov zveznega ustavnega sodišča in pooblaščenca za oborožene sile, prav tako posredno sodeluje pri izvolitvi zveznega predsednika in volitvah zveznih sodnikov. Z kontrolno ali nadzorno funkcijo pa opravlja državni zbor nadzor nad izvršilno in sodno vejo oblasti. Državni zbor ima instrumente nadzora kot so nezaupnica, preiskovalni odbori, poslanska vprašanja ... (Grad in drugi 2004, 151–155)

Državni svet ima odločilno funkcijo v zakonodajni funkciji, saj ima absolutni in odložilni veto na zakone, ki jih sprejema državni zbor. Sestavlja 1/3 članov skupnega odbora, ima zakonsko iniciativo, daje soglasja na določene uredbe zvezne vlade ali zveznega ministrstva, sodeluje pri izvajanju nadzora nad zvezno upravo, mora dati soglasje k ukrepom zvezne prisile, lahko zahteva odpoklic policijskih enot pri preprečevanju nevarnosti za ustavno ureditev v posameznih deželah, sodeluje tudi pri prisegi zveznega predsednika in voli polovico sodnikov zveznega ustavnega sodišča. (Grad in drugi 2004, 151–153)

3.1 PARLAMENT ŠVICE

V Švici je najvišnji predstavniški organ na zvezni ravni Zvezna skupščina, ki je sestavljena iz dveh enakopravnih domov Državnega zbora (Nationalrat) in Zbora kantonov (Ständerat). V tem modelu popolne dvodomnosti so v spodnjem domu zastopani vsi državljani, v zgornjem domu pa kantoni kot federalne enote federalne ureditve. Spodnja meja pasivne in aktivne volilne pravice je 18 let, volilno pravico imajo tudi ženske. (Grad in drugi 2004, 273–297)

3.1.1 ZBOR KANTONOV

Zbor kantonov sestavlja 46 poslancev, katere na volitvah izvolijo kantoni. Glede volitev v zbor kantonov imajo kantoni popolno avtonomnost. Izjema je število, ki je določeno z ustavo. Ta določa da se za vsak kanton izvoli dva poslanca v zbor kantonov. Izjema so trije kantoni, ki so razdeljeni na polkantone. V tem primeru vsak polkanton voli po enega poslanca (polkantoni: Obwalden, Nidwalden, Basel-mesto, Basel-podeželje, Appenzell Ausserrhoden, Appenzell Innerrhoden). Kot je značilno za večino federacij, je tudi tukaj uporabljeno načelo paritete. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

Podobno kot v Državnem zboru Švice se tudi tukaj izvoli predsednika za mandatno obdobje enega leta. (Grad in drugi 2004, 273–297)

3.1.2 DRŽAVNI ZBOR

Na volitvah v državni zbor je izvoljenih 200 poslancev, za obdobje štirih let. Do leta 1962 se je določalo število poslancev glede na število volilnih upravičencev, od takrat naprej pa se število sestave državnega zbora ne spreminja, tako da se na volitvah vedno izvoli 200 poslancev. Poslanski mandat v Švici traja 4 leta z možnostjo ponovne izvolitve. Državni zbor izmed poslancev izvoli predsednika za mandatno obdobje enega leta, kjer možnosti zaporedne ponovitve mandata ni. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

V času volitev je država razdeljena na 26 volilnih okrajev, pri čemer je volilni okraj sestavljen iz enega kantona ter podkantona. Pri čemer je v parlament izvoljenih toliko poslancev, kot jim to pripada po volilnem uspehu. Pri volitvah se od leta 1918 naprej uporablja proporcionalni volilni sistem, na ravni kantonov, izjema pa je državna raven, kjer se ne uporablja izravnava

glasov. Poslanski mandati pa se glede na volilne okraje delijo po Hagenbach-Bischoff metodi. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

Izjema kar se tiče proporcionalnega volilnega sistema so majhni kantoni, tam se zaradi majhnega števila prebivalstva uporablja sistem relativne večine. Ta sistem je uporabljen v petih kantonih, ki jim glede na ustavo pripada po eno poslansko mesto. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

3.1.3 PRISTOJNOSTI ZVEZNE SKUPŠČINE ŠVICE

Oba odbora zasedeta ločeno. Glede na to da velja popolna dvodomnost in sta oba zbora enakopravna v vseh zadevah, morajo biti tudi vsi sklepi, ki so sprejeti na posameznih zasedanji prejeti v istovetnem besedilu. Če temu ni tako se izpelje usklajevalni postopek. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

Glede odločanja o pomembnejših zadevah, ki so opredeljeni v ustavi (kot so volilne funkcije, reševanje kompetenčnih sporov med najvišjimi organi zveze, izrekanje pomilostitve, ipd.), se oba zbora združita v enovito Zvezno skupščino. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

Ustava predvideva absolutno večino za opredelitev zakona kot nujnega ter za obravnavo subvencij in za zadolževanje nad zneski, ki so določeni v ustavi (zvezna skupščina lahko te zneske prilagodi podražitvi). (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

Zvezna skupščina je zakonodajni organ, ima pristojnosti, ki so ji dodeljene v ustavi, poleg le teh pa tudi pristojnost, da odloča o vseh zadevah, ki zadevajo zvezo in za njih ni pristojen noben od organov. Pravne predpise sprejema v obliki zveznih zakonov ali v obliki uredb. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

Federalna skupščina nadzoruje vojsko, državno upravo, uresničevanje zakonov ima pravico do pomilostitve in voli Zvezno vrhovno sodišče, generala, ki poveljuje v času krize in Zvezni Svet, ki predstavlja izvršno oblast v Švici. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

Poslanci obeh domov uživajo poslansko imuniteto, tako da jih za izraženo mnjenje na sejah zborov in njihovih organih ni mogoče pravno klicati na odgovornost. Za sklepčnost sej obeh domov je potrebna navadna večina poslancev. Prav tako je potrebna navadna večina, večina prisotnih, za glasovanje o posameznih sklepih. Izjeme tega pravila so pri podane v ustavi. (Grad in drugi 2004, 273–297, Ferfila in drugi 2001, 460–468)

3.2 PARLAMENT SLOVENIJE

V Sloveniji ne gre za parlament, kjer bi veljala popolna dvodomnost. Saj državni zbor in državni svet nimata skupnih pristojnosti. To se vidi predvsem pri sprejemanju zakonodaje, kjer ima državni svet le možnost suspenzivnega veta na zakone, medtem ko državni zbor sprejema zakonodajo. Ustavodajalec v Sloveniji ni opredelil državnega sveta kot del parlamenta, pač pa kot posebni državni organ, ki ima posebne funkcije. (Grad in Kaučič 2003, 186)

Po drugi strani pa s temi pristojnostmi, ki mu jih odreja ustava, sodi državni svet, iz vidika ustavno pravne teorije, med druge sodobne domove parlamentov v sistemu nepopolne dvodomnosti. (Grad in Kaučič 2003, 187)

3.2.1 DRŽAVNI SVET

Državni svet je drugi dom parlamenta. Državni svet sestavlja 40 članov. Le ti so predstavniki posameznih interesov: 4 predstavniki delodajalcev, 4 predstavniki delojemalcev ter 4 predstavniki kmetov, obrtnikov in samostojnih poklicev, 6 predstavnikov negospodarskih dejavnosti in 22 predstavnikov lokalnih interesov. (Ustava RS, 96. čl.)

Član državnega sveta lahko postane kandidat, ki je izvoljen na volitvah, ne pa na druge načine npr. z imenovanjem ali po položaju. Volitve so posredne. Ureja jih zakon, ki ga sprejme državni zbor z 2/3 večino vseh poslancev (Ustave RS, 98. čl.), kakor tudi zakon o volitvah v državni zbor.

Izvoljeni so za mandatno dobo petih let (Ustava RS, 98. čl.), kar naj bi omogočalo kontinuirano delovanje tako državnega zbora kot tudi državnega sveta, saj se mandatni dobi ne prekrivata.

Državni svet ima poslovnik, ki ga sprejme državni svet, na začetku mandata, z večino vseh članov državnega sveta. (Ustava RS, 101. čl.)

Član državnega sveta začne izvrševati funkcijo po potrditvi mandata v državnem svetu. V primeru da se v državnem svetu mandat ne potrdi, se ima kandidat pravico pritožiti zoper državnega sveta na ustavno sodišče, kakor tudi poslanec državnega zbora. (Kaučič 2005)

Vsak poslanec državnega sveta uživa procesno in materialno imuniteto kakor vsak poslanec v državnem zboru. O dodelitvi imunitete odloča državni svet sam za svojega člana, prav tako kot državni zbor za svojega poslanca. (Ustava RS, 100. čl.)

Razlika v funkciji poslanca in državnega svetnika je predvsem v tem, da poslanec opravlja funkcijo profesionalno, medtem ko državni svetnik častno. To se vidi predvsem v strukturi obeh organov ali v tem da državni svetniki zastopajo posebne interese svoje interesne skupine in če ne bi aktivno sodelovali v le-teh to funkcijo ne bi opravljali uspešno, poslanci pa predstavljajo ljudstvo kot celoto. Razlika pa je vidna tudi v pristojnostih, ki jih imata oba. Funkcija poslanca in državnega svetnika je nezdržljiva. (Grad in Kaučič 2003, 219–221)

3.2.2 DRŽAVNI ZBOR

Državni zbor je v Sloveniji sestavljen iz 90 poslancev. 88 poslancev, ki so predstavniki vsega ljudstva in 2 predstavnika narodnih skupnosti (madžarske in italijanske). (Ustava RS, 84. čl.)

Predsednik državnega zbora predstavlja in vodi njegove seje. Izvoljen z večino vseh poslancev, s tajnim glasovanjem in je odgovoren za svoje delo državnemu zboru. Njegova naloga je tudi da poskrbi za izvajanje poslovnika državnega zbora. Predsedniku državnega zbora pomagajo voditi državni zbor še 3 podpredsedniki, ki ga lahko v času njegove odsotnosti nadomeščajo ali po dogovoru z njim opravljajo posamezne funkcije iz njegove pristojnosti. Mesto enega podpredsednika dobi največja opozicijska stranka, ostala dva pa sta izvoljena prav tako kot predsednik državnega zbora. (Grad in Kaučič 2003, 191,192)

Pri predsednikovem delu v državnem zboru mu pomaga posvetovalno telo – kolegij. Kolegij je sestavljen iz predsednika državnega zbora, treh podpredsednikov, poslancev madžarske in italijanske narodne manjšine, vodij poslanskih skupin ter strokovnih sodelavcev, ki jih lahko povabi k sodelovanju predsednik državnega zbora. Za delovanje državnega zbora je pomemben še generalni sekretar državnega zbora. Ta je odgovoren za delovanje služb

državnega zbora, s katerimi se zagotavlja ne moteno delovanje državnega zbora, tako glede tehničnih kot tudi administrativnih zadev. Postavi ga državni zbor, generalni sekretar mu tudi odgovarja. Sekretariat za zakonodajo in pravne zadeve vodi sekretar. Naloga tega sekretariata je da zakonske predloge in druge akte skrbno pregleda ter o njih poda svoje mnenje glede skladnosti z ustavo in z že veljavno zakonodajo. Njegova vloga je zelo pomembna v delu samega državnega zbora, saj poda zadnje strokovno mnenje preden se v državnem zboru sprejme kakšen koli zakon ali drug predpis. Prav tako imajo pomembno vlogo pri odločanju delovna telesa kot so parlamentarni odbori in komisije. Sestavljeni so iz poslancev. Pred odločanjem v parlamentu preučijo zadeve. Komisije opravljajo naloge povezane z delovanjem in konstituiranjem državnega zbora. Medtem ko so odbori, postavljeni po področjih kot vladna ministrstva in opravljajo naloge v skladu s temi področji. (Grad in drugi 1999, 110, 111)

Kot zadnje obravnavane institucije državnega zbora so poslanske skupine. Poslanska skupina, je skupina poslancev, ki praviloma pripadajo eni politični stranki. Vsaka poslanska skupina je sestavljena najmanj iz 3 poslancev. Poslanske skupine obravnavajo predvsem zadeve o katerih se odloča v državnem zboru, jih preučujejo in zavzemajo stališča ter na koncu usmerjajo poslance k glasovanju. Vsak poslanec je lahko član le ene poslanske skupine. (Grad in drugi 1999, 110, 111)

Poslanci so izvoljeni neposredno na podlagi splošne in enake volilne pravice, s tajnim glasovanjem (Ustava RS, 80. čl.), po proporcionalnem volilnem sistemu za mandatno dobo 4-ih let. (Ustava RS, 81. čl.) V Sloveniji je celotno ozemlje za izvajanje volitev razdeljeno na 8 okrajev, vsak okraj pa še na 11 volilnih enot. Volilni prag je v Sloveniji 4%, kar pomeni, da politične stranke ki ga ne dosežejo, nimajo svojih predstavnikov v državnem zboru. Poslanski mandat je splošen, svoboden in reprezentativen. Poslanci niso vezani na nikakršna navodila pač pa ravnajo po lastni presoji. Volitve v državni zbor ureja zakon, ki ga je sprejel državni zbor z 2/3 večino poslancev. (Kaučič 2005)

Kandidat, ki je izvoljen na volitvah, kar mu potrdi republiška volilna komisija, pridobi funkcijo poslanca že z dnem izvolitve. To funkcijo pa začne izvrševati z dnem, ko je njegov poslanski mandat potrjen v državnem zboru. Mandatna doba poslanca preneha po štirih letih. Preneha pa mu lahko še, če postane trajno nezmožen opravljati funkcijo poslanca, če odstopi,

če v treh mesecih po potrditvi mandata poslanca ne preneha opravljati dejavnosti, ki ni združljiva s funkcijo poslanca ali pa če je s pravnomočno sodbo obsojen na nepogojno kazen zapora, daljšo od 6 mesecev. (Kaučič 2005)

Poslanec državnega zbora v Sloveniji ima procesno in materialno imuniteto. Poslanec državnega zbora ni kazensko odgovoren za mnenje ali glas, ki ga je izrekel na sejah državnega zbora ali njegovih delovnih teles (Ustava RS, 83. čl.) to mu omogoča materialna imuniteta. Procesna imuniteta določa, da poslanec ne sme biti priprt ali se zoper njega, če se sklicuje na imuniteto, ne sme začeti kazenski postopek brez dovoljenja državnega zbora, razen, če je zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je predpisana kazen zapora nad pet let. Državni zbor lahko prizna imuniteto tudi poslancu, ki se nanjo ni skliceval ali ki je bil zaloten pri kaznivem dejanju iz prejšnjega odstavka. (Ustava RS, 83. čl.)

Vsak poslanec ima pravico do plače oz. do nadomestila, ki je določeno z zakonom. To pravico ima zagotovljeno v ustavi. (Ustava RS, 95. čl.)

3.2.3 PRISTOJNOSTI PARLAMENTA REPUBLIKE SLOVENIJE

Pristojnosti državnega zbora so podane že v ustavi, podrobneje pa opredeljene v poslovniku državnega zbora, ki ga sprejme parlament na začetku svojega mandata, z 2/3 večino vseh prisotnih poslancev. (Ustava RS, 94. čl.)

Najpomembnejša funkcija državnega zbora je, da je predstavnik vsega ljudstva, kar je podano v ustavi v 82. členu. Naslednja je zakonodajna ali pravodajna funkcija. Državni zbor na podlagi te funkcije sprejema spremembe ustave, sprejema zakone in druge splošne akte, sprejema proračun, ter zaključni račun proračuna, ratificira mednarodne pogodbe, sprejema svoj poslovnik, razpisuje referendum ... Volilna funkcija omogoča državnemu zboru da imenuje in razrešuje predsednika vlade, ministre, predsednika in podpredsednike državnega zbora, sodnike ustavnega sodišča, sodnike ostalih sodišč, varuha človekovih pravic,... Nadzorna funkcija pa zagotavlja državnemu zboru nadzor nad ostalima vejama oblasti (sodno in izvršilno) ter funkcijo splošnega družbenega nadzora, kar zagotavlja državni zbor z parlamentarno preiskavo. (Grad in Kaučič 2003, 189)

Pristojnosti državnega sveta so našteje v 97. členu Ustave RS. Državni svet ima namreč zakonsko iniciativo, lahko daje državnemu zboru mnenje o vseh zadevah iz njegove

pristojnosti, zahteva lahko da pred razglasitvijo zakona državni zbor ponovno odloča o zakonu – ima suspenzivni veto, državni svet lahko zahteva razpis zakonskega referendumu in zahteva preiskavo o zadevah javnega pomena – parlamentarno preiskavo. (Grad in Kaučič 2003, 195, 196)

3.2.3.1 Zakonodajni postopek

V Sloveniji imajo zakonsko iniciativo vlada, vsak poslanec ali 5000 volivcev. (Ustava RS, 88. čl.) Predlog zakona mora vsebovati naslov zakona, uvod, besedilo in obrazložitev. V primeru da navedenih zahtevkov ni, predsednik državnega zbora pozove predlagatelja, da v roku 15 dni dopolni predlog zakona, če predlagatelj tega ne v roku, se obravnava da predlog zakona ni bil nikoli vložen. (Poslovnika DZ, 115. čl.)

Po poslovniku državnega se zakonodajni postopek deli na 3 faze. Prvo, drugo in tretjo obravnavo. Pred prvo obravnavo se lahko opravi predhodna obravnava zakona glede temeljnih vprašanj in družbenih razmerjih, ki jih je potrebno urediti z zakonom. Pravico predlagati predhodno obravnavo ima vsak predlagatelj, za kar mora predložiti prikaz stanja na področju, za katerega želi, da se zakonsko uredi prav tako pa mora podati teze za normativno ureditev. (Grad in Kaučič 2003, 202, 203)

V Sloveniji poleg rednega zakonodajnega postopka poznamo še hitrega in skrajšanega. V roku osmih dneh lahko državni svet vložiti suspenzivni veto, seveda če se ne strinja s sprejetim zakonom. Kar pomeni, da vložiti zakon, v državni zbor v ponovno glasovanje. Državni zbor mora zakon ponovno sprejet z večino vseh poslancev (absolutno večino) državnega zbora, v nasprotnem primeru zakon ni sprejet in zakonodajni postopek se konča. (Grad in drugi 1999, 121)

V primeru, da je zakon sprejet ga mora predsednik promulgirati 8. dan po izglasovanju v državnem zboru. (Ustave RS, 91 čl.) V Sloveniji predsednik republike ne mora zavrniti razglasitve zakona, pač pa lahko le odstopi s funkcije predsednika države.

Po promulgaciji je zakon objavljen v Uradnem listu in začne veljati 15. dan po objavi – *vacatio legis*. Zakon lahko zaradi tehtnih razlogov začne veljati že takoj naslednji dan ali pa v krajšem času od predvidenega. Čas od objave do veljave pa se lahko tudi podaljša v primeru, da so za to potrebne daljše priprave za sprejetje takega zakona v družbi. (Kaučič 2005)

4 ANALIZA IN PRIMERJAVA PARLAMENTOV

Odločila sem se za tabelarni prikaz primerjav parlamentov, ker se mi zdi to najbolj nazorna primerjava med vsemi obravnavanimi parlamenti. Vse tabele so pripravljene na podlagi podatkov predstavljenih izbranih parlamentov iz prejšnjega poglavja.

Tabela: 4.1 Primerjava temeljnih funkcij parlamentov

	Predstavniška funkcija	Zakonodajna funkcija	Finačna funkcija	Nadzor nad izvršilno vejo oblasti
ZDA	✓	✓	✓	✓
Velika Britanija	✓	✓	✓	✓
Slovenija	✓	✓	✓	✓
Nemčija	✓	✓	✓	✓
Švica	✓	✓	✓	✓

Vir: Lastna izvedba (povzeto glede na tretje poglavje)

V izbranih državah ima parlament vse štiri osnovne funkcije sodobnega parlamenta, kot lahko vidimo v Tabeli 4.1.. To so predstavniška, zakonodajna, finančna ter nadzorna nad izvršilno vejo oblasti, s tem lahko tudi potrdim prvo hipotezo, da imajo vsi parlamenti vsaj predstavniško, zakonodajno, nadzorno in finančno funkcijo.

Tabela 4.2: Primerjava sestave in funkcij spodnjih domov izbranih parlamentov

	Državna ureditev	Dvodomnost	Sestava	Volitve	Imuniteta	Pristojnosti
ZDA	Zvezna republika, predsedniški sistem	Popolna dvodomnost, čeprav glede na trajanje mandata ima zgornji dom večjo težo	435 poslancev, neposredno izvoljeni	2 letni, splošni, reprezentativni mandat	poklicna	zakonodajna, nadzorna, finančna (sprejem proračuna), pravosodna, kadar gre za vosoke državne funkcionarje in v primeru impeachmenta.
Velika Britanija	Združeno kraljestvo, parlamentarni sistem	nepopolna dvodomnost	659 poslancev, neposredno izvoljeni	Enomandatne volilne enote, Sistem relativne večine, do 5 letni, splošni, reprezentativni mandat	poklicna in nepoklicna (zgolj formalna v praksi je ni)	Zakonodajna, nadzorna, sprejemanje proračuna,
Nemčija	Zvezna republika, parlamentarni sistem	nepopolna dvodomnost	620 poslancev, neposredno voljeni	kombinirani ali personalizirani, proporcionalni, 4 letni splošni, svobodni in reprezentativni mandat	poklicna in nepoklicna	zakonodajna, volilna in nadzorna, voli zveznega kanclerja polovico sodnikov zveznega ustavnega sodišča, pooblaščenca za oborožene sile, posredno sodelujejo pri volitvah zveznega predsednika in zveznih sodnikov,...
Švica	Konfederacija, skupščinski sistem	popolna dvodomnost	200 poslancev	proporcionalni, na državni ravni ni poravnave glasov, leta zgolj na ravni kantono, določeni kantoni sistem relativne večine, glede na volilne enote uporabljajo Hagenbach-Bischoff metodo, 4 letni mandat	poklicna	nadzoruje vojsko, državno upravo, ursničevanje zakonov, pravica do pomilostitve, voli Zvezno vrhovno sodišče, generala, ki poveljuje v času krize in Zvezni Svet, ki predstavlja izvršno oblast v Švici
Slovenija	Republika, parlamentarni sistem	nepopolna dvodomnost, državni zbor ima večje pristojnosti.	90 poslancev; 88 in 2 predstavnika manjšine, voljeni neposredno	proporcionalni, 4 letni, svobodni, splošni in reprezentativni mandat	poklicna in nepoklicna	zakonodajna, nadzorna ali kontrolna, volilna, imenuje in razrešuje pomembne državne funkcionarje (predsednika vlade, ministre, ustavne sodnike, zvezne sodnike,...)

Vir: Lastna izvedba (povzeto glede na tretje poglavje)

Tabela 4.3: Primerjava sestave in funkcij zgornjih domov izbranih parlamentov

	Državna ureditev	Dvodomnost	Sestava	Volitve	Imuniteta	Pristojnosti
ZDA	Zvezna republika, predsedniški sistem	popolna dvodomnost, nekoliko večja	po 2 predstavnika države članice federacije	Paritetno načelo, mandat 6let, volitve vsake 2 leti 1/3 članov zamenja	poklicna	zakonodajna, nadzorna, finančna (sprejem proračuna), pravosodna, (visoki državne funkcionarje, impeachmenta)
Velika Britanija	Združeno kraljestvo, parlamentarni sistem	nepopolna dvodomnost	več kot 500 imenovanih lordov, 26 višjih škofov anglikanske cerkve, 12 najvišjih sodnikov, 92 dednih lordov	Mandatna doba je doživljenjska brez volitev.	/	Odložilni veto, posredni nadzor nad delom vlade, postavljanje poslanskih vprašanj, najvišje pritožbeno sodišče za civilne in kazenske zadeve
Nemčija	Zvezna republika, parlamentarni sistem	nepopolna dvodomnost	Zvezni svet ima 68 svetnikov, 16-tih zveznih dežel: Vsaka dežela najmanj 3 svetnike nad 2 000 000 = 4; nad 6 000 000 = 5; nad 7 000 000 = 6;	Kombinacija paritetnega in čistega proporcionalnega	poklicna	Absolutni, odložilni veto, zakonsko iniciativo, soglasje k ukrepom zvezne prisile, odpoklic policijskih enot pri preprečevanju nevarnosti, voli polovico sodnikov, zveznega ustavnega sodišča, soglasje k ukrepom zvezne prisile
Švica	Konfederacija, skupščinski sistem	popolna dvodomnost	46 poslancev, predstavniki kantonov	Vsak kanton izbere 2 poslanca, izjema so trije kantoni (kjer vsak podkanton izbere enega), avtonomija kantonov (volitve), načelo paritete, 4 letni mandat	poklicna	nadzoruje vojsko, državno upravo, uresničevanje zakonov, pravica do amnestije, voli Zvezno vrhovno sodišče, generala, ki poveljuje v času krize in Zvezni Svet, ki predstavlja izvršno oblast v Švici
Slovenija	Republika, parlamentarni sistem	nepopolna dvodomnost, državni zbor ima večje pristojnosti.	40 svetnikov; 4 predstavniki delodajalcev, 4 delojemalcev, 4 kmetov, obrtnikov in samostojnih poklicev, 6 predstavnikov negospodarskih družb in 22 predstavnikov lokalnih skupnosti v državnem svetu	Posredne volitve, večinske znotraj posameznih interesnih skupin, ki ga zastopajo, mandat 5 let	poklicna	suspenzivni ali odložilni veto, zakonsko iniciativo, podaja mnenja DZ, razpis referendumov, nadzor nad ostalimi organi (parlamentarna preiskava)

Vir: Lastna izvedba (povzeto glede na tretje poglavje)

Glede na analizo izbranih držav (glej Tabela 4.2. in Tabela 4.3.) lahko ugotovim, da imajo vse države dvodomne parlamente. Parlamenti Velike Britanije, Nemčije in Slovenije so nepopolni drugi domovi parlamenta. Pri čemer je Slovenija izjema, saj med strokovnjaki še vedno ni soglasja o temu ali lahko sploh uvrščamo slovenski parlament v dvodomne parlamente. ZDA in Švica imata popolno dvodomnost, kjer lahko v primeru ZDA lahko ugotovimo, da ima zgornji dom nekoliko več pristojnosti in mogoče tudi veljave, zaradi daljše mandatne dobe (Zgornji dom 6 let, spodnji zgolj 2 leti).

Poslanci so v spodnje domove voljeni neposredno, število poslancev je po posameznih domovih različno od Velike Britanije, ki ima največ poslancev 659 do Slovenije s 90 poslanci, s tem da v Veliki Britaniji in Nemčiji ni stalnega števila pač pa le to tekom let varira.

Volitve v spodnji dom parlamenta so splošne, poslanci imajo reprezentativni mandat, ki v ZDA traja zgolj 2 leti, v Veliki Britaniji je za mandatno dobo določena maksimalna doba 5 let, katero prekine prime minister kadar koli v času mandata. Mandat spodnjega doma v Švici, Sloveniji in Nemčiji traja 4 leta.

Volilni sistemi se med seboj razlikujejo. Velika Britanija ima sistem relativne večine. V Nemčiji se uporablja kombinirani volilni sistem. V Sloveniji in Švici je v veljavi proporcionalni volilni sistem pri čemer ima Slovenija D'Hontov sistem pri štetju glasov, Švica pa pri štetju glasov uporablja Hagenbach-Bischoff metodo.

Pri zgornjih domovih se izmed naštetih parlamentov vedno uporablja posredna volilna pravica, ker gre za zastopnike posebnih interesov oziroma je ni kot je to v Veliki Britaniji, ker imamo imenovane prestavnike.

Drugi domovi, ali zgornji domovi so lahko ali predstavniki intereskih skupin posamezne države, kot naprimer v Sloveniji, kjer je voljenih 40 državnih svetnikov, glede na posamezne interesne skupine, prav tako višji razred predstavljajo v Veliki Britaniji lordi, ki so dosmrtno imenovani ter tudi doživljensko sestavljajo zgornji dom. V drugi skupini v Nemčiji, Švici in ZDA so člani zgornjih dom zgolj predstavniki lokalnih skupnosti. Slednje države uporabljajo paritetno načelo, pri čemer gre Nemčija še dlje in paritetno dopolnjuješe z uporabljo proporcionalnega sistema (glede na število prebivalcev povečuje tudi število svetnikov). V ZDA za ohranjanje kontinuitete volitve potekajo vsake dve leti, kjer se 1/3 članov zamenja,

vsaki zvezdni državi pripadata dva poslanca. V Švici se mandat menja na 4 leta vsakemu kantonu pripadata prav tako dva predstavnika kot v ZDA.

Poslanska imuniteta v ZDA in Švici je izključno poklicna, medtem ko v Nemčiji in Sloveniji poslanci uživajo tudi nepoklicno imuniteto. Tukaj je izjema Velika Britanija, kjer imajo formalno definirano poleg poklicne tudi nepoklicno imuniteto, v praksi pa se ta več ne izvaja, prav tako pa člani Senata nimajo imunitete.

Glede pristojnosti, ki jih imajo posamezni izbrani parlamenti, vsekakor lahko že iz prve hipoteze potrdimo, da imajo vsi izmed izbranih parlamentov predstavniško, zakonodajno, finančno funkcijo ter funkcijo nadzora nad izvršilno vejo oblasti. Res je da znotraj vsakega posameznega parlamenta izvajajo te pristojnosti na drugačen način, saj kot je bilo ugotovljeno imamo tudi različno sestavo parlamentov, kot primer se lahko izpostavi popolna oz. nepopolna dvodomnost, ki jo imajo parlamenti. Tukaj neglede na to, da delo parlament obsega vse štiri funkcij oziroma pristojnosti, lahko izvajanje le teh v spodnjih in zgornjih domovov države na različne načine izvajajo. Razume se, da v parlamentih (Velika Britanija, Slovenija, Nemčija), kjer imajo zgornji domovi manjšo veljavo, njihova pristojnost nikakor ne more biti izenačena z zgornjimi domovi, kot pri ostalih državah (ZDA in Švice), kjer imajo parlamenti dvodomnost in so pristojnosti obeh domov izenačene. Izpostaviti velja tudi specifikko, da v primerih kje popolne dvodomnosti ni, ima spodnji dom možnost veta (absolutnega, odložilnega) v primeru zakonodajne funkcije. Velika Britanija in Slovenija imata suspenzivni ali odložilni veto. Medtem, ko Nemčija ima poleg suspenzivnega tudi absolutnega. V ZDA in Švici ob nedosegu kompromisa obeh domov, ne pride do sprejema določenih pomembnih odločitev.

Tukaj lahko zaključim, da so sestava in funkcije lahko med seboj sorodne ne glede na to da imajo posamezne države popolnoma drugačne delitve oblasti, res je da se ne smemo spuščati v podrobnosti. Ključna ugotovitev je, da je krovni organ parlament viden v vsaki ureditvi, kot predstavniški organ, kateremu ljudstvo prenese suverenost. Razlike, ki se v vsaki ureditvi pojavijo so po vsej verjetnosti nastale zaradi iskanja boljšega, učinkovitejšega ali preprostejšega delovanja parlamenta, ki je bil preslikan v državno ureditev države ali pa enostavno zgolj zaradi prilagoditve učinkovitega delujočega aparata sistema druge države, ki so hotele podoben sistem tudi v svoji državni ureditvi.

S to ugotovitvijo lahko potrdim tudi drugo hipotezo, ki pravi da imajo parlamenti, ne glede na državno ureditev posameznih držav, skupne značilnosti v njihovi sestavi in funkcijah.

5 ZAKLJUČEK

V tem diplomskem delu sem opravila primerjavo in analizo petih sodobnih parlamentov – Parlament Združenih držav Amerike, Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske, Zvezne Republike Nemčije, Konfederacije Švice ter Republike Slovenije.

V današnji družbi ima vsaka država svojo državno in pravno ureditev, v okviru katere se giblje tudi vsak posamezen parlament. Ugotovila sem, da v ima parlament štiri osnovne funkcije sodobnega parlamenta. To so predstavniška, zakonodajna, finančna ter nadzorna nad izvršilno vejo oblasti, s tem sem potrdila tudi svojo prvo hipotezo. V sklopu tega diplomskega dela pa sem tudi prišla do ugotovitev, da najdemo, kar nekaj podobnih indikatorjev v okviru sestave in funkcij, ne glede na različne sisteme organizacije državne oblasti izbranih držav npr. dvodomnost tako, da bi lahko potrdili tudi drugo hipotezo.

Težava se pojavi, ker je narejena primerjava in analiza zgolj na petih primerih parlamenton in ni rečeno, da ta ti dve hipotezi veljata tudi na splošno za vse države, ki imajo predstavniška telesa. Prav tako pa je potrebno opozoriti na dejstvo, da v tem diplomskem delu niso prikazane vse pristojnosti, ki jih imajo posamezni parlamenti pač pa zgolj nekatere izmed njih, izbrane glede na kriterije, saj je obseg tematike enostavno preobsežen. Tako, da lahko glede na to obe hipotezi potrdimo zgolj pogojno.

Za zaključek še misel, da v teoriji vse odlično in korektno deluje. V praksi pa je to nekoliko drugače, kot lahko vidimo naprimeru imunitet v Angliji. V prihodnosti mislim, da se bo najbolj potrebno posvetiti ideji kako prepričati ljudstvo, da bolj aktivno sodelujejo vodenju države, saj brez tega ni demokracije. Institut parlamenta to omogoča, konkretno neposredne volitve v spodnje domove, pa tudi aktivna in pasivna volilna pravica. V trenutku volitev dosežemo, da se zruši, izniči celotna hierarhija prejšnjih volitev, celotna politična oblast in nato novo postavi zopet ljudstvo, ki svojo suverenost neposredno »predaja« svojim predstavnikom na volitvah, da nato ti v imenu ljudstva odločajo.

6 LITERATURA

1. Bohinc, Rado, Miro Cerar in Barbara Rajgelj. 2006. *Temelji prava in pravne ureditve za nepravnike*. Ljubljana: GV Založba.
2. Cijan, Rafael, Božo Grafenauer in Janko Rupnik. 1996. *Ustavno pravo Republike Slovenije Posebni del*. Maribor: Pravna fakulteta v Mariboru.
3. Deutscher Bundestag. 2012. *German bundestag*. Dostopno prek: http://www.bundestag.de/htdocs_e/parliament/index.html (18. september 2012).
4. Ferfila, Bogomil. 2002. *Svet na dlani ZDA*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. --- 2003. *Demokratske in nedemokratske države sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. --- 2006. *Primerjalni politični sistemi*. Ljubljana: Predavanje na FDV.
7. --- 2009. *Primerjalne politike v sodobnem svetu: Teoretični del*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. ---, John D. Holm, Pail Philips in drugi. 2001. *Države in svet States and the World*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Finley, Moses I. 1999: *Antična in moderna demokracija*. Ljubljana: Krtina.
10. Fink Hafner, Danica. 2007. *Uvod v analizo politik: Teorije, koncepti, načela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Grad, Franc, Ivan Kristan, Igor Kaučič in Ciril Ribičič. 1999. *Državna ureditev Slovenije*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
12. Grad, Franc, Ivan Kristan in Anton Perenič. 2004. *Primerjalno ustavno pravo*. Ljubljana: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.
13. Grad, Franc. 2005. *Primerjalno ustavno pravo*. Ljubljana: Predavanje na PF Univerze v Ljubljani.
14. --- in Igor Kaučič. 2003. *Ustavna ureditev Slovenije*. Ljubljana: GV Založba.
15. Grdešič, Ivan. 2006. *Osnove analize javnih politika*. Zagreb: Alinea.

16. Held, David. 1996. *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.
17. Kaučič, Igor. 2005. *Ustavno pravo*. Ljubljana: Predavanje na PF.
18. Neumann, Franz. 1957. *The Democratic and The Authoritarian State*. Glencoe Illinois: The Free Press.
19. Misli verzi.com. 2012. *Verz Caddy, Eileen*. Dostopno prek: http://www.misliverzi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=14 (18. september 2012).
20. Pavčnik, Marijan. 1997. *Temeljne pravice*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
21. --- 2003. *Teorija prava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
22. *Poslovník državnega zbora Slovenije PoDZ-1-UPB1*. Ur. l. RS 92/2007. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200792&stevilka=4543> (18. september 2012).
23. *The Swiss Parliament*. Dostopno prek: <http://www.parlament.ch/e/pages/default.aspx> (18. september 2012).
24. *United kingdom parliament*. Dostopno prek: <http://www.parliament.uk/> (18. september 2012).
25. *Ustava Republike Slovenije*. 2003. Ljubljana: GV Založba.
26. Zajc, Drago. 2007. *Sodobni parlamentarizem in zakonodajni postopek*. Ljubljana: Predavanje na FDV.